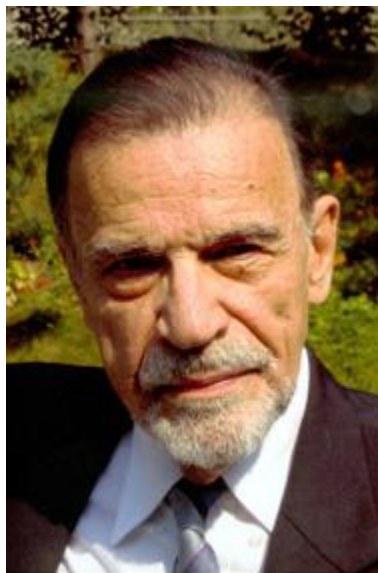

Eliade si Turcanu: doi prizonieri ai istoriei

de Francis Dworschak. Autorul are o pagina personala unde puteti consulta si alte recenzii. Click pe fotografie.

A aparut o noua carte despre Eliade menita sa faca valuri si sa starneasca tot feluri de comentarii: “Mircea Eliade. **Le Prisonnier de l’Histoire**” a unui relativ necunoscut autor roman, Florin Turcanu, scrisa in limba franceza si tiparita la Paris, Éditions La Découverte. Dar ceea ce este mult mai important, acest volum este considerat de unii drept cea mai marcanta carte a acestui an (2003).

De fapt in ultimii doi ani au fost publicate trei lucrari de mare anvergura despre Eliade: Cartea Alexandrei Laignel-Lavastine (Cioran, Eliade Ionesco. *L’oubli du Fascisme*, 2002), care este mai mult un dosar judiciar in stil stalinist impotriva celor trei romani. Pe urma aceasta noua carte a lui Turcanu cu multe documentari importante, dar in care speculatia, contrariu la ce se spune, uneori isi ia zbor liber si iresponsabil, (sau cadere libera), si o a treia carte, mai putin trambitata, dar scrisa de un adevarat academician, constient de responsabilitatea scriitorului sa spuna numai adevarul, numai ce poate fi dovedit si in care fiecare subiect este analizat in mod obiectiv, si din

toate punctele de vedere. Ne referim la cartea lui Mac Linscott Ricketts “Former Friends and Forgotten Facts”, Criterion Publishing, 2003 in care in 140 de pagini acesta demoleaza cam toate argumentele Alexandrei L.L. impotriva lui Eliade si a carui lectura va proiecta si cateva umbre de indoeli asupra lucrarii lui Turcanu.

La prima vedere, cartea lui Turcanu este un volum masiv de 540 pagini, bogat in date bibliografice, rezultatul a zece ani de cercetari aproape exhaustive si scrise de un tanar cercetator care promite sa fie unul din figurile marcante pe acest teren. Fara indoiala o lucrare caracterizata de o vasta eruditie si temeinica desi nu completa cercetare. Si in plus o opera care ne da multe din raspunsurile promise, dar nu si oferite de Alexandra Laignel-Lavastine in lucrarea acesteia” Cioran. Eliade Ionesco. *L’Oubli du Fascisme*” (2002).

Aceasta noua lucrare a lui Turcanu a fost a cceptata cu entuziasm de presa romana si franceza, ca o noua marturie ca Eliade a fost un legionar integral, un antisemit si chiar un propagator al nazismului ! In timp ce minti mai lucide, ca Mircea Iorgulescu in Revista 22 ne da o recenzie mai echilibrata si verosimila care merita chiar sa fie citita de orisicine ar fi tentat sa citeasca aceasta carte a lui Turcanu.

Fara indoiala noua carte a lui Turcanu are mari merite. Iorgulescu accentueaza redarea scenei politice in Romania anilor 1920-40, efortul autorului sa analizeze si explice in loc de a judeca, condamna sau justifica faptele, si preponderenta redarii factuale in loc de interpretari.

Si totusi lucrarea lui Turcanu nu este opera definitiva pe care o asteptasem noi. Intr-adevar aceasta este, dupa cartea lui Mircea Handoca “Viata lui Mircea Eliade”, prima monografie completa a vietii lui Eliade. Opera clasica a lui Mac Linscott Ricketts “Mircea Eliade: the Romanian Roots”, publicata in 1988 descrie numai epoca 1907-1945, in doua volume si cu 1450 de pagini. In comparatie opera lui Turcanu are 450 pagini dintre care numai 175 pagini sunt dedicate ultimilor 41 de ani din viata lui Eliade, ceea ce este bizar si chiar suspect.

In timp ce Turcanu se refera la “antisemitism” asa de repetitiv incat intentionat sau nu, creeaza impresia unui antisemitism autentic, Iorgulescu accentueaza caracterul nerasist al exprimarilor lui Eliade pe acest teren. Si chiar mai mult, Iorgulescu subliniaza rolul secundar ce acest asa zis “antisemitism”, sau mai bine spus “problema (“chestia”) evreiasca”, asa cum aceasta era denumita in literatura romana din secolul XVIII si XIX, il ocupa in viata si opera lui Eliade, indeosebi in epoca “crizei sale legionare”. El exemplifica aceasta atitudine dandu-ne un tablou caracteristic pentru comportamentul lui Eliade atunci cand el este inchis la prefectura Politiei timp de 17 zile, cu un bec arzand zi si noapte si in care timp Eliade pe pardoseaua rece scria in limba engleza despre cosmologia si alchimia babiloniana !

Iorgulescu chiar conchide ca acest episod legionar va juca in viitor un “reper negativ”, de distantare fata de ideologiile totalitare. De fapt aceeași teză o sustine și Bryan Rennie cand acesta scrie ” Intalnirea lui Eliade cu ideologiile totalitare din anii 30 au influentat pozitia sa ideologica in anii urmasori, in sensul unei reactii impotriva acestor curente....lucrurile lui ulterioare vor fi o repudiare a exclusivismului si superioritatii etnice a Garzii de fier1“.

Este foarte aparent ca Turcanu a depus un mare efort in cercetari si el ne da multe amanunte, unele inedite cu referire la aceasta problema asa de complexa, cum este implicarea lui Eliade in politica acelei epoci. In general el merita toata aprecierea noastra atunci cand el ne ofera istoria epocii si a vietii lui Eliade si reda faptele evitand interpretari.

Observatia lui Iorgulescu despre preponderenta redarii factuale in loc de interpretari este corecta, dar numai in parte. Ce pacat ca Turcanu nu-si urmeaza consecvent aceasta cale, aceasta conduita, ci uneori se abate si chiar in mod malign, precum vom arata.

Cercetarile lui prin dosarele Serviciului Secret Roman sunt meritorii, dar aici el se afla pe un teren precar deoarece , la fel ca si dosarele Securitatii de mai tarziu (ce caricatura acestea ne dau despre Eliade si altii!), ele de multe ori erau facute de functionari mai mult pentru a satisface pe superiori lor, decat pentru stabilirea adevarului. Citindu-le, de multe ori acestea sunt chiar amuzante, dar de multe ori si fioroase si numai rareori demne de crezut. Si in nu putine randuri Turcanu isi bazeaza concluziile pe astfel de documente.

Un exemplu ar fi atunci cand autorul se bazeaza pe astfel de documente pentru a dovedi apartenenta lui Eliade la Garda de Fier sub sefia “comandantului” Radu Demetrescu Gyr si la care vom reveni mai jos !

Nimeni nu contesta faptul ca Eliade s-a declarat pentru Garda de Fier, probabil in 1936-37asa cum crede Turcanu, si nu in 1935 cum ar reiesi din dosarele Serviciului Secret. Si Turcanu citeaza corect din Eliade “Cand Legiunea a intrat in viata mea”. Dar Eliade a imbratisat numai anumite aspecte ale acestei miscari, ca nationalismul, la care a aderat toata viata, ortodoxismul, ura impotriva partidelor “istorice”, cruciada impotriva coruptiei, notiunea utopica de creare a unui “om nou”, cinstit si cu frica de Dumnezeu. Si foarte important, a avut multi prieteni legionari si unele prietenii le-a cultivat pentru restul vietii lui, la fel ca prietenii cu evreii pe care-i stima. Ceea ce poate fi criticat , sau admirat, in functie de ce este considerat mai iportant, omul sau culoarea politicii lui.

Dar era prezent in aceasta postura prolegionara ceva mai mult, mai adanc si sinistru decat aceste notiuni abstracte? A jurat el credinta oarba si eterna fata de “Capitan”? A acceptat el militantismul Garzii, recurgerea la uzul fortei, inclusiv omucidului cand era considerat “necesar”? Sau o campanie impotriva evreilor pentru simplul fapt ca erau evrei? Pana acum nici un cercetator nu a putut dovedi acest lucru.

Turcanu face prea des aluzii la “antisemitismul” lui Eliade, chiar cand nu admite un antisemitism rasial, dar repetitia constanta creiaza impresia ca asa a fost. El si multi altii nu pot intelege ca acele putine cuvinte care ar putea fi considerate nepoliticoase cel mult2, si care se pierd in abundenta cuvintelor in care el isi exprima admiratia indeosebi pentru spiritualitatea evreilor, numai un fanatic sau un orb le-ar putea califica drept antisemite. Iar problema demografica din unele regiuni nordice unde prea multi evrei se stabilisera refuzand sa se integreze in societatea romaneasca, asa cum facusera evreii din “Vechiul Regat” , nu a fost numai Eliade care a pomenit-o. Fara a pomeni pe multi titani ai culturii romanesti (Hasdeu, Eminescu, Iorga, etc) este suficient sa citim cum s-au exprimat cercetatori straini de talia lui Eugen Weber, evreu si distins profesor la Universitatea California in Los Angeles, in analizele sale fara echivoc (“The Men of the Archangel”, 1966 in “Journal of Contemporary History”, vol. 1, no. 1 1966, pp101-126) si redam in note finale textul din pagina 115, care ar trebui sa puna odata si pentru totdeauna capacul la asemenea acuze).3 Si la fel cunoscutul istoric englez R.W. Seton-Watson in “History of the Roumanians” publicata in 1934 si 1963 (Archon Books, pp 346-352).

Revenind la dosarele Serviciului Secret, acestea dau mai multa importanta faptului ca Eliade era asociat cu Nae Ionescu si astfel coroborand versiunea lui Eliade cand el se refera la acest subiect, si care explicatie a fost respinsa cu cea mai cinica sfidare de detractorii sai.

Turcanu contesta data de 1935, el accepta mai de graba inceputul anului 1937 ca momentul “angajarii sale” asa cum am amintit mai sus. El noteaza ca nu avea carnet ca membru si nu putea avea, dar totusi mentine ca era “membru”, dar nu in “cuibul” Axa asa cum au pretins unii, ci mai de graba in “familia legionara”, o formatiune foarte nebuloasa, denumita si “Lumina” si in care

erau” incadrati” scriitorii, poetii, intelectualii in general” sub “conducerea” lui Radu Demetrescu Gyr. O grupare asa de nebuloasa cum am mentionat mai sus si care nu s-ar deosebi prea mult de un “cenaclu literar sau intelectual”. Cu alte cuvinte Eliade nu era un membru al partidului Garda de Fier propriu zis , mai tarziu numit “Totul pentru Tara”. Dar Turcanu si altii care se pronunta pe acest subiect ca procurori ar trebui sa declare clar: a fost Eliade un membru al partidului antisemit Legionar (mai tarziu numit “Totul pentru Tara”) ? Da? Sau ba? Si dovezile ar trebui sa vina de la cei care spun “Da”. Caci deocamdata Turcanu ajunge numai la ceea ce constatase Mac Linscott Ricketts in 1988 cand acesta scria ca Eliade a acceptat cu brate deschise nationalismul si zelul acestei miscari. Ca atare el nu poate fi considerat antisemit bazat pe prezumtia nedovedita ca ar fi fost membru al unui partid antisemitic.

Dat fiind faptul ca nu sunt dovezi ca Eliade era un membru, adeziunea sa la miscarea legionara a constat de fapt numai in faptul ca a scris cam o duzina de articole prolegionare in perioada 1936-37, din care reiese suportul lui indubitabil pentru aceasta miscare, dar in acelasi timp el rezumandu-se cum am amintit mai sus la aspectele nationaliste, ortodoxiste ale acestei miscari precum si opozitia impotriva partidelor politice “traditionale” si temerile lui despre soarta taranilor romani din regiuni “cotropite” de straini.

Eu personal imi aduc aminte, cand aveam 14 sau 15 ani (1936-37) si traiam in comuna Sinesti Valcea, eram imprietenit cu un tanar mai instarit si mai in varsta din sat, care se declarase legionar si des ne canta cantece legionare: “Si voua liberalilor, si voua taranistilor, si tuturor partidelor, talharilor, talharilor” sau cam asa ceva. Dar nu-mi aduc aminte de cantece impotriva “jidanelor”. Dar foarte probabil au fost si acestea. Am fost de fapt la nunta lui. S-a casatorit un an sau doi dupa aceea cu o fata evreica sadea, o sarmana fata care-si pierduse parintii si de fapt devenise o taranca romanca la fel ca toate celelalte. Cand am citit cartea lui Tesu Solomovici “Romania Judaica” despre evreii din Romania, era si o harta a Romaniei unde erau marcate locurile mai importante unde erau asezaminte cu evrei romani. Ei bine, acolo unde ar fi comuna Sinesti Valcea, care nu este mentionata cu numele, este o mica steluta indicand existenta unui “asezament de evrei”, de fapt numai familia Katz (tata, mama si doua fete) in comuna Sinesti, judetul Valcea. Si despre aceasta familie vorbesc, sau mai bine spus despre una din cele doua fete supravietuitoare. Dar este adevarat ca mai tarziu atitudinea antisemita a Legiunii s-a agravat chiar pana la excese de tot felul. Dar Eliade, dupa incarcerarea la Miercurea Ciucului si dupa moartea lui Nae Ionesu si plecarea lui din tara in aprilie 1940 nu mai facea parte din acest “cenaclu” intelectual si in mod decis prolegionar in niciun fel si chip. Dar isi pastrase prieteniiile lui cu multi legionari. Pentru asta sa-l huleasca altii, eu il admir.

Deci se “angajase” in familia Legiunii, si in articolele publicate din aceasta epoca (1936-37) reiese clar ca sustinea nationalismul, ortodoxismul, si utopia “omului nou”, dar nici o singura mentiune de antisemitism rasial. Turcanu vorbeste de o xenofobie, ceea ce este adevarat, dar numai atunci cand el discuta aspectul demografic al influxului pe o scara uriasa a prea multor evrei si ruteni care stabilesc o majoritate in cam toate orasele din Mamures , Bucovina, Basarabia si chiar la Iasi. Si numai atat, nici mai mult, nici mai putin.

Si noi repetam, nici un cercetator onest nu a putut sa dovedeasca un antisemitism rasial in viata sau opera lui Eliade. El nu si-a depus nici un jurament, nu a imbracat camasa verde, nu a cerut persecutii impotriva evreilor, de fapt impotriva nimanui., nu a promovat uzul fortei, nici vorba de omucid, si nu a fost nicicand membru al unui partid politic. El si-a pastrat libertatea de a judeca, la fel cum se pronuntase in mod critic despre Panait Istrati, si este normal sa acceptam ca el crezuse in toate afirmatiile lui, chiar in cele mai utopice si miopice. Va dura ani pana ce el va recunoaste ca nu era facut pentru politica, pe care nu o intelegea prea bine, ci pentru metafizica, unde va excela.

Ca atare Eliade va putea spune mai tarziu cu constiinta clara ca nu facuse politica, ca nu fusese membru al partidului Legionar, nici vorba ca fusese un ideolog al acesteia cum inca mai sustin unii. Participarea lui in politica a constat in publicarea unui numar de articole in care el sprijinea (cum am amintit deja), numai nationalismul, ortodoxismul uneori mesianic, opozitia fata de partidele politice istorice, si invazia a prea multor straini in anumite teritorii, printre care si evrei si care periclitau supravietuirea taranilor romani. Si numai atat. Restul sunt numai metafore, ca utopia “noului om”, etc.

Turcanu utilizeaza termeni ca “angajament”, adeziune, care sunt veridici. Dar cand Turcanu pretinde ca “se pare ca a facut propaganda politica” la 7 decembrie 1937, cand intr-adevar l-a

insotit odata pe Polihroniade intr-un voiaj de propaganda inaintea alegerilor din decembrie 1937, fara dovezi, bazandu-se numai pe zvonurile auzite de Mihail Sebastian, aici Turcanu "se pare ca" decade din calitatea de adevarat istoric asa cum ni-l inchipuisem. Cand cineva face acuzatii de antisemitism ar fi de dorit ca acest termen sa fie precizat. Este adevarat ca Turcanu il foloseste in sensul mai larg al unei xenofobii.

Acum cateva zile am vizionat la televizor un interviu cu Garth Drabinski, un cunoscut evreu canadian, care a produs multe spectacole si filme cu mare rasunet. De data asta se discuta ultimul lui film, abia lansat (un film excelent de altfel): Evanghelia dupa Ioan (The Gospel of John). In cursul discutiei este intrebata daca in fond el nu vorbea de "antisemitism" si nu de "antievreism" ? Raspunsul lui a fost clar:NU. Antisemit este acela care este impotriva unui evreu din momentul in care acesta a fost nascut ca evreu. Daca critici actiunile sau ideile unui evreu sau a unui grup de evrei, dintr-o anumita epoca, atunci vorbim cel mult de "antievreism" (anti-Jewish). Din punct de vedere filosofic el are perfect dreptate. Dar in era actuala si in limbajul curent, orice cuvint negativ despre un evreu sau un grup de evrei este clasificat si tratat ca o expresie de antisemitism.. In cazul nostru, cand vorbim de antisemitism in Romania, ar fi bine sa ne aducem aminte de faptul istoric, ca in decursul secolului XVIII si XIX a avut loc un mare influx de evrei din alte parti ale Europei in Tarile Romanesti, in deosebi in teritoriile nordice cum am mentionat mai sus., cunoscute ca regiuni cu o populatie ospitabila si omeneasca. Si aceste imigrari au continuat si in secolul XX. Aceste Tari Romanesti, neavand independenta si control asupra destinului lor politic nu s-au putut impotrivi. Si statisticele sunt foarte elocvente, inclusiv cele a unor autori evrei "angajati" , ca Radu Ioanid cat si cele ale unor autori evrei obiectivi si de mare reputatie ca Eugen Weber din California sau britanicul R. W. Seton-Watson. Rezultatul acestui mare influx a fost asa cum am pomenit mai sus, ca in multe orase din Bucovina, Maramures, Basarabia si chiar Iasi evreii devenisera majoritari. Nu tuturor le-a mers bine, au suferit multi dintre ei, dar bastinasii romani, indosebi taranii , au suferit enorm, ceea ce astazi nu se mai pomeneste. Si acest eveniment istoric explica de ce la un popor ca romanii, care fusesera exemplari prin ospitalitatea si omenia lor, se ivesc tendinte xenofobice, antievreiesti, hai sa le spunem antisemite, si numai in aceste teritorii amintite mai sus.. Daca acest eveniment istoric nu ar fi avut loc, asa cum a evoluat, romanii inca ar fi admirati pentru ospitalitatea lor, omenia lor si caracterul lor pasnic si deschis.

Dar istoria nu poate fi alterata si stim prea bine cum au decurs lucrurile. Dar rari sunt aceia care cunosc aceste "amănunte" ale istoriei si au un cuvint bun pentru acesti tarani romani si pentru suferintele lor. Actualmente ei sunt pur si simple ignorati de istorici si chiar huliti.

Si totusi au fost in anii 30 unii care le-au luat apararea si printre care si Eliade. Si un singur cuvint "cotropiti de evrei", referindu-se la aceste teritorii nordice, este suficient ca sa starnasca un val de indignare de la detractorii lui Eliade si de la multi intelectuali romani atat de ignoranti in propria lor istorie. Ei uita ca situatia in Bucovina, Basarabia, etc. era cu totul deosebita de situatia din "Vechiul Regat" unde imigratia evreilor fusese lenta nefiind nicicand un pericol pentru populatia majoritara si in care ei se integreaza, invatand limba si participand integral la activitatile sociale, politice si comportandu-se des ca cetateni exemplari, si patriotici inclusiv in timp de razboi, dar totusi pastrandu-si religia si identitatea lor etnica.

Citatul cu cuvantul "cotropit" este redat si de Turcanu, dar fara un comentariu imediat astfel insinuand numai, prin simpla repetitie si printre alte insinuari acuza de antisemitism. Mai departe Turcanu considera antisemitismul lui Eliade, mai mult ca apartinand unui concept mai generalizat de "xenofobie", deoarece Eliade pomeneste si pe ruteni etc. Privind prin acest unghiu limitat imigratia excesiva in teritoriile nordice poate ca Turcanu are dreptate. Dar xenofobia nu a fost o dimensiune caracteristica a lui Eliade, dimpotriva.

Sunt putini oameni care au contribuit asa de mult la o apropiere a marilor civilizatii si a popoarelor pe aceasta planeta, la o intelegere intre est si vest, la o intelegere a civilizatiilor primitive, la un autentic umanism. Printre colaboratorii lui apropiati la Chicago au fost doi negri (Nathan Scott si Charles Long) si un japonez episcopalian (Joseph Kitagawa). Iar la moartea lui a fost primul (NS), care era si un preot episcopalian, care i-a dat ultima cuminecare si care la serviciul religios comemorativ in capela Rockefeller, a rostit o rugaciune, pe cand Long i-a rostit eulogia intr-o sala arhiplina, un fenomen nemaivazut asa cum ne spune Jonathan Smith si care adauga "a fost un adevarat pelerinaj". Si Long (un baptist) si Scott (episcopalian) fusesera alesi de Eliade pentru aceasta suprema clipa a adevarului. Se stie ca Saul Bellow (evreu), Petre Culianu (roman), Wendy

Doniger (evreica), si Paul Ricoeur (francez) au citit din operele lui Eliade. Si asa si-a terminat viata pamanteasca acela pe care Turcanu (si multi altii) il considera antisemit si xenofob ! Daca ne punem intrebarea, cat de inveterat antisemit era Eliade dupa Turcanu, el mai mult insinueaza decat spune, amintind faptul ca Garda era cunoscuta ca o organizatie antisemita, ceea ce este adevarat, dar acest antisemitism Eliade niciodata nu l-a adoptat si si-a putut permite acest lucru precis pentru simplul fapt ca nu era un membru al acestui partid.

Si cand Eliade critica anumite aspecte ale “chestiei evreiesti”, nu se vede nici un antisemitism. Este drept ca el critica “intransigenta” unor evrei in comportamentul lor zilnic dar admirand in același timp aceeași intransigenta in domeniul spiritual. Numai un partizan orb ar putea vorbi aici de antisemitism. Sau cand Eliade critica autoritatile pentru marele influx ilegal de comercianti evrei si in același timp deportand evrei de valoarea unui Saineanu, sau Tiktin sau Moses Gaster. Aici iarasi Turcanu conchide ca nu este vorba de un antisemitism doctrinar, ci de o “xenofobie generalizata” (pp 271-272).

Am mai amintit “faimosul” citat din decembrie 1937 despre romanii din teritoriile nordice fiind “sfartecati de mizerii si sifilis, invadati de evrei, si distrusi de straini”. Simplul fapt ca cuvântul “evrei” este aproape de cuvântul “sifilis” a cauzat furori, ceea ce este pur si simplu ridicol, problema principala fiind daca suferintele acestor tarani romani (si asta este problema discutata in acest articol) erau veridice si cauzate de motivele indicate de Eliade sau nu. Si Eliade a avut dreptate, taranii romani au suferit si chiar foarte mult, si era si mult sifilis, si era un influx continuu de straini si evrei ceea ce nu putea decat sa agraveze aceasta situatie atat de trista. Eliade nu spune ca si evreii sufereau, deoarece el discuta problema bastinasilor si aici el nu spune nimic ce nu era adevarat. Dar critica inca continua.

Cat de regretabil este felul in care interpreteaza Turcanu textul in care Eliade vorbeste despre impunatoarea sinagoga din Berlin cand Eliade viziteaza acest oras (7 februarie 1937) si este cucerit de aceasta sinagoga care se inalta ca o “mandra dovada a spiritualitatii evreilor”. Dar cand Eliade, un convins anticomunist pomeneste faptul ca in Spania comunistii isi omorau adversarii cu un glonte in ceafa pe cand aici evreii erau numai pusi in lagare, fara a le distruge lacasurile religioase asa cum procedau comunistii in Spania, il face pe Turcanu sa comenteze” Faptul ca aceste cuvinte iresponsabile au fost scrise in februarie, mai mult de un an inainte de “Kristallnacht” (9 noiembrie 1938 na) cand 400 de sinagogi au fost distruse sau avariate nu atenuaza de loc greata ce o provoaca>. Comparat cu alti inchizitori ai lui Eliade, Turcanu este moderat, dar totusi acceptand faptul ca Eliade nu era un proroc, si ca aceste cuvinte sunt categoric impotriva comunistilor spanioli si in nici un caz nu sunt cuvinte de lauda pentru detestatul Hitler, reactia lui Turcanu nu are obiectivitatea la care te astepti de la un istoric, ci mai de graba superficialitatea unui polemist care nu accepta faptul atat de simplu ca la acea data, in acel oras Eliade gasea mai odios regimul comunist din Spania fata de regimul detestat din Germania, si ca la acel moment nu era departe de adevar.

Chiar acea asa de sincera eulogie la moartea lui Moses Gaster, publicata si citita la radio in ianuarie 1939, este interpretata de Turcanu in felul cel mai malitios cu cuvinte ca :” O aluzie oportunista scrisa de un om care vrea sa convinga autoritatile de corecta sa orientare politica“. Si asta la un moment in care Regele Carol incerca disperat sa se apropie de Axa, de o politica de dreapta! Iarasi in mod regretabil Turcanu aici se coboara la un nivel cam josnic si incompatibil cu un adevarat istoric. Aici el se apropie de interpretarea absurda a Alexandrei Laignel-Lavastine care nici nu merita sa fie reproducuta , chiar daca Turcanu isi incepe fraza urmatoare cu cuvântul “Improbabil” (Peu probable). Dar insinuatia ramane.

Astfel de aluzii, “subtilitati” nu sunt permise unui istoric care se pretinde serios atunci cand trateaza acuzatii grave de antisemitism. Si Turcanu recidiveaza, contrar pretentiilor ca el evita interpretari ci se rezuma la redarea faptelor!

Nu avem intentia sa recenzam intregul volum al autorului nostru. Ne vom rezuma sa redam felul tendentios si iarasi atat de regretabil cum acesta trateaza perioada londoneza a lui Mircea Eliade. (Aprilie 1940-10 februarie 1941. Nimeni nu contesta faptul ca Eliade isi manifesta la inceput o atitudine prolegionara. Dar acest fapt nu-i permite lui Turcanu sa mistifice in felul cel mai tendentios Jurnalul Londonez al lui Dumitru Danielopol, reprezentant bancar la Londra in acea perioada. Este adevarat ca Turcanu incepe cu o negare a unor acuzatii impotriva lui Eliade bazate pe raportul “comandantului Croghan”, care il descria pe Eliade drept “cel mai nazist din membrii legatiei romane”, bazandu-se pe un membru de la legatie numit Dimancescu care a pretins acest

neadevar pentru motive strict personale. Din nefericire Turcanu se pare ca acum, dupa ce a dat dovada ca este un istoric impartial, isi inchipuie ca acum el isi poate permite sa recurga din nou la insinuatii si speculatii inacceptabile pentru un istoric.

El se bazeaza iarasi pe Jurnalul Londonez al lui Danielopol mentionat mai sus, de exemplu atunci cand Eliade face mari eforturi pentru eliberarea unor cetateni britanici din Romania care erau acuzati de spionaj si maltratati de legionari. Cand face un apel la Horia Sima, cea mai inalta instanta care putea interveni in aceasta problema, Eliade isi incheie apelul sau cu formula "Traiasca Legiunea si Capitanul". In primul rand, in acel moment al istoriei Romaniei, aceasta era formula oficiala obligatorie de a se adresa sefului legionar, in a doua pozitie dupa Ion Antonescu.. Pe urma, cand apelezi la cineva si ceri o favoare pe care numai acesta o putea da (salvarea prizonierilor britanici) este numai normal sa cauti sa-l curtezi. (De fapt s-a gasit numai un singur document cu acest salut ridicol). Dar concluzia lui Turcanu este ca motivele lui Eliade erau strict personale, ca sa obtina favoarea britanicilor pentru acordarea vizei de a parasi Anglia. Cu alte cuvinte Eliade vrea sa castige favoarea englezilor cu un salut legionar! Chiar ca o rationalizare mai bizara ar fi greu de gasit si marturisim ca aici aceste derapari ale lui Turcanu chiar ne dor. Danielopol descrie in jurnalul lui (Jurnal Londonez) acest episod, gaseste ridicol cuvintele "traiasca Capitanul" care era mort, dar reda aceste eforturi ale lui Eliade ca meritorii, si demne de lauda. Si aceste speculatii ale lui Turcanu nu sunt demne de un istoric si interpretarile lui sunt inacceptabile.

Pe urma prea deseori Turcanu il acuza pe Eliade nu pentru spusele lui ci pentru ce nu a spus, ce a omis. De exemplu faptul ca Eliade nu-i critica pe legionari pentru crimele lor in cursul toamnei 1940 si in ianuarie 1941, si anume atunci imediat dupa fapte sau cel putin in jurnalul portughez (1941-1945). Autorul nostru nu mentioneaza faptul ca la Londra nu era prudent pentru Eliade sa-si tina un jurnal care ar fi putut sa fie perchezitionat, si in timpul sejurului sau la Lisabona se petreceau atatea alte mari evenimente politice si militare care fireste aveau prioritate. Cu alte cuvinte Eliade era vinovat de un delict de omisiune, in traditia cea mai autentica, regretam sa o spunem, a inchizitiilor staliniste.

Referindu-se la textul din Danielopol in care acesta mentioneaza ca Eliade anticipa victoria englezilor, Turcanu pur si simplu interpreteaza : "Daca Eliade avea astfel de notiuni ("propos"), acestea erau probabil pentru urechile romanilor anglofili, susceptibili sa le redea britanicilor" implicand astfel ca Eliade cauta sa castige simpatia englezilor. Chiar machiavelic. Si mai uluitor, Turcanu pretinde ca Danielopol "surprinde reactia lui Eliade catre sfarsitul lui ianuarie 1941, odata cu ruptura violenta intre Antonescu si legionari".(p.310). Urmeaza 14 randuri in care nici un cuvint despre pretinsa reactie a lui Eliade dar cu o nota de subsol sursa fiind Radu Ioanid. Si totusi a fost o reactie asa cum reiese din notele noastre la sfarsit4.

Iar culmea acestor acuze de tip stalinist (de omisiune), le putem citi pe paginile 311 si 312: "Nimic nu i-a zguduit lui Eliade dorinta de a parasi Anglia si de a continua sa serveasca regimul legionar si dictatura lui Antonescu: nici barbaria "blitzului" german deasupra Londrei, nici imaginea rezistentei britanice, nici crimele comise de Garda de Fier in Romania la sfarsitul lui noiembrie 1940, nici chiar distrugerea acestei miscari de catre Conducator". Si acestea sunt speculatiile unui istoric fara nici o pregatire in psihologie. Turcanu nu poate intelege revolta lui Eliade marturisita lui Alexandru Rosetti cat de "devastat a fost el prin pierderea Basarabiei, cu atat mai mult cu cat presa de aici nu-si ascundea satisfactia pentru nedreptatea ce ne-a lovit". Textul provine din "Viata lui Mircea Eliade" de Mircea Handoca, p. 89, pomenit de Turcanu dar care firste nu-i da nici o importanta. Speculatiile lui sunt mai importante si cu ele se faleste. Faptul ca cele relatate de Eliade sunt suficiente motive pentru a detesta Anglia nu conteaza. In deosebi deoarece el capatase o aversiune impotriva politicii imperialiste britanice in timpul anilor petrecuti in India. Dar sa vedem acum ce spune Danielopol in realitate despre Eliade, pe care il cunostea si alaturi de care a trait acele momente istorice:

"Pozitia lui Eliade este aceasta. Isi da perfect de bine seama ca Anglia nu numai ca nu a pierdut acest razboi, dar are sanse sa-l castige. Este convins ca in cazul ca se va reintoarce acasa, el ar putea convinge pe cei la putere de aceasta realitate, si i-ar putea convinge sa nu se mai aventureze si mai mult in politica Germaniei.

Din acest motiv , este favorabil formarii unei organizatii a romanilor liberi aici, dar cu conditia sa nu fie pentru Carol.

Personal i-am pus cartile pe masa si i-am spus ca eu, desi nu fac politica, dar simpatiile mele sunt

cu partidul National Liberal, partidul lui Dinu Bratianu si ca eu nu-i pot uita Garzii de Fier asasinatul lui I. G. Duca, un bun prieten al tatei, ca sunt cu trup si suflet pentru cauza engleza si ca nu intentionez sa ma reintorc intr-o tara ocupata de germani. Constat ca el intelege atitudinea mea si chiar o aproba, ceea ce este surprinzator la un gardist, dar le el se pot gasi multe contradictii. Cu toate ca este un legionar fervent si ca atare antisemit in general, este bun prieten cu multi intelectuali evrei..... Aici la Oxford el m-a prezentat profesorului David Mitrany (un eminent evreu roman na) care se ocupa cu problemele romanesti la Chatham House”(Dumitru G. Danielopol, Jurnal Londonez, publicat de Valeriu Florin Dobrinescu si Valeria Dumitracel, Institutl European, 1995, p. 161). Si pe pagina 184:”Plecarea lui Eliade este fixata pentru 10 februarie. Inainte de a parasi Oxford, a avut o intalnire cu Tilea (Viorel Virgil Tilea, fost sef al Legatiei la Londra si un respectat si convins pro-englez, na) la Magdalen College unde am fost si eu prezent impreuna cu Barbu Niculescu. Eliade i-a spus ca era evident favorabil unei miscari romanesti in Anglia dar cu stipulatia sa nu fie carlista“ ceea ce Danielopol a pomenit si mai inainte. Si comentariul lui Danielopol ca Tilea, seful cercului de romani anglofili si persoana cea mai marcanta si respectata dintre romanii la Londra, il simpatiza pe Eliade5 nu este de loc pomenit de Turcanu.

Si acesta a fost felul cum s-a exprimat Dumitru Danielopol, om de mare intelect si cu vasta experienta in a judeca oameni si evenimente, despre acest capitol.

Cat de straniu suna cuvintele lui Turcanu 70 de ani mai tarziu:”minimul ce s-ar putea spune este ca el considera rezistenta engleza fara mare interes pentru tara lui si pe Hitler mai putin vinovat decat Regele Carol II care omorase pe Codreanu in loc sa-l faca prim-ministru”. Asta numai este istorie, asta este o pura speculatie, si am putea spune chiar ipocrita, daca nu maladiva.

Greu de crezut ca astfel de insinuari sunt exprimate de un istoric.

Asemena speculatii deplasate si inadmisibile sunt facute si cand autorul descrie reactia lui Eliade atunci cand acesta afla de moartea lui Mihail Sebastian, sau in cursul vizitelor in Germania in anii 1934 si 1937 etc.

Ce este trist, chiar foarte trist este faptul ca Florin Turcanu are in mod categoric talente de scriitor si zelul de a descoperi noi izvoare de cunoastere. Si atat timp cat el scrie ca atare, lectura acestei carti este extrem de interesanta si chiar captivanta. Este numai atunci cand el paraseste terenul unui adevarat istoric si se preda la pure speculatii cu caracter polemic, numai atunci el devine iresponsabil si-si pierde stralucirea unui cruciat in descoperirea adevarului asa cum un istoric ar trebui sa se comporte.

Care este explicatia?

Speculam numai atunci cand cautam sa gasim cauzele acestui marasm cultural si moral care s-a instalat in Romania dupa asa numita revolutie. Indeosebi faptul ca in Romania nu a avut loc un proces al comunismului in general si al fenomenului Ceausescu in special. Ca romanii nu au procedat asa cum au procedat germanii dupa al doilea razboi mondial si dupa caderea zidului din Berlin.

Ca atare anii comunismului au fost tratati ca si cum nu ar fi existat. O elucidare a atator crime si anomalii a fost sabotata. Si pentru ca interesul pentru aceasta epoca sa fie descurajat, cu scopul de a nu compromite un numar imens de politicieni, intelectuali, etc., nu pentru aderarea la comunism ci pentru crimele infaptuite in numele acestei ideologii, s-a descoperit ca o strategie foarte efica ar fi concentrarea tuturor fortelor critice asupra perioadei interbelice. In loc de cei 40 de ani sub comunism, este mai cuminte sa se concentreze asupra celor 4 luni de guvernare legionara sau patru ani de guvernare antonesciana. Si aceasta lege nescrisa, nutrita numai din instinctul de supravietuire al celor vinovati si de colaborarea multimei de membri pasivi au adus Romania acolo unde se afla ea actualmente.

Pe aceeasi tema, dar referitoare mai mult la literatura romana de astazi am gasit foarte interesante aceste marturii ale lui Alexandru Musina in articolul “O literatura inconstient de tanara“ din Vatra 10-2003 (pp71-75) si referindu-se la marele succes literar in Vest al albanezului Ismail Kadaré:

“Si dacă tot am ajuns aici: marea literatura germana postbelică (Böll, Grass, Siegfried Lenz etc.) (scurt timp dupa 1945, na) s-a bazat pe analiza vinei profunde a poporului german, a vietii (cu calai, victime, victime calai, sau viceversa) din timpul regimului fascist. Prozatorii români au, în afară de exotismul unei lumi care traieste încă în buna masura în oralitate, ceva ce le lipseste occidentalilor: experienta, traumatica, fabuloasa, a peste 40 de ani de comunism”.

“Or, nu am citit nici un roman semnificativ, socant, realmente nou despre oroarea comunistă . Ma

refer la un roman scris după 1989 (si de un autor altul decat Paul Goma. Cu o floare nu se face primăvară”.

Si mai departe:” Singurul roman despre oroarea, traista de milioane de românce, a avorturilor ilegale din vremea comunismului, a fost scris de o nemtoaică, e drept, plecata de la noi: Herta Müller. Invidiati cumva

succesul Hertei Müller, dragi compatrioti?

Cu alte cuvinte aceasta mentalitate bazata pe o clara strategie, sau mai de graba pe un instinct de supravietuire a individului simtindu-se vinovat, aceasta maladiva obsesie a unui trecut indepartat (70 de ani), si o amnezie totala a unei ere recente ale carei influente inca mai persista, si aceasta fascinare cu “criminalii interbelici Eliade, Noica, Cioran, Vintila Horia” este o perioada de aberatie a istoriei si in care se incadreaza perfect si multi istorici ca autorul nostru asa ca in mod regretabil suntem siliti sa-l calificam si pe Florin Turcanu “un prizonier al istoriei” si cam la aceeasi varsta (Turcanu 37 ani) ca Eliade (30 ani in timpul “delirului sau legionar”) !

Dar Eliade si-a revenit si a devenit, dupa cum il descrie Moshe Idel, Profesor la Universitatea Ebraica de la Ierusalim, “cel mai important in secolul XX care a scris despre religii”. Ii dorim aceeasi soarta si domnului Turcanu. Dar si el va trebui sa-si revina.

Dr. Francis Dworschak

17 martie 2004

Note:

1. Bryan S Rennie, “Reconsiderându-l pe Mircea Eliade”, Criterion Publishing, p. 184.
2. Afirmările lui M. Sebastian pe data de miercuri, 20 septembrie (1939), in care el citeaza cele spuse de Petru Comarnescu despre pretinse declaratii ale lui Eliade, progermane si antisemite, sunt pure aberatii, probabil datorite faptului ca prea multe zvonuri circulau pe atunci, inclusiv “valuri ovreiesti patrund in tara” la granita Bucovinei. Acestea nu erau “valuri ovreiesti”, ci poloneze, civili, soldati inclusiv guvernul polonez (peste 100.000) care cautau sa se salveze fata de inaintarea rapida a trupelor germane. O dovada cat de turbure erau informatiile care parveneau de la granita, si mai ales cat de incandescenta era imaginatia lui Comarnescu, autorul a atator zvonuri citate de Sebastian si care dupa anii de razboi la Paris va avea o “iesire” in prezenta lui Cioran, despre “filosemitismul” lui Eugen Ionescu!
3. “The Jews which represented only 4.2 % of the Romanian population, were representing 23.6 % of the urban population of Moldavia, 27% of Bessarabia, 30.1 % of Bucovina. The majority of them (two thirds in Moldova, 5/6 in Bucovina and almost all in Bessarabia) were speaking Yiddish as principal language and very often as their only language. By their dresses, their language, their habits they were classified as an ethnically foreign group what they were insisting they were. Their refusal to assimilate was rendering this compact group as different and was attracting the hate of the nationalists, be they cultural or economic ones. To the peasants they were representing the “arendasi” or the latifundists which were exploiting their labor, or the innkeepers and businessmen which were lending them money at exorbitant rates (as the state would not lend them any money at all), the mills which were grinding their harvests taking away from them whatever money they may have had, the lumber companies which were logging their forests and for which they were working for starvation wages. To the store owners they were representing the competition at their work places . To the bourgeois the expanding lumber companies were barring their ways, in the tribunals, on the market. To the professionals they were presenting obstacles To the idealists they were the foreigners which were belittling their national culture, were rejecting the national unity and were endangering the national integrity”.
4. Dumitru G. Danielopol, Jurnal Londonez, Institutul European, 1995, p. 181: “Efectele acestei revolte au avut repercusiuni dintre cele mai adanci asupra lui Eliade, mai cu seama cind isi da seama, in urma expunerilor facute de Antonescu, ca partizanii lui nu erau chiar asa de usa de biserica cum ii credea, ci ca multi din ei comisesera o serie de neregularitati. Atit a fost de afectat incit dna Eliade a crezut ca se va sinucide si m-a rugat sa rog pe prof. Mitrany sa vina sa-l imbarbateze. Acesta a venit la noi si, in timp de doua ore, i-a vorbit si l-a consolatat”
5. Ibidem, p184:”..i-am explicat mizeriile ce mi se faceau si mie de catre Dimancescu si Iliescu si ca eram acuzat ca sint legionar pentru ca avusesem contact cu Eliade. La asta mi-a raspuns ca si ei Tilea au avut contact cu Eliade pe care-l simpatizau, desi nu erau de acord cu ideile lui si ca, Slava Domnului, nu puteau fi considerati ca fiind gardisti.